

Сергійчук В.І. (Київ)

**ДОПОМОГА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
ГОЛОДУЮЧОМУ НАСЕЛЕННЮ УРСР
В 1946–1947 роках**

Серед масиву документів, що стосуються повоєнної України, особливо виділяються ті, що стосуються приїзду населення східних областей за Збруч у 1946–1947 роках за продуктами. З цього погляду насамперед необхідно звернути увагу на доповідну тодішнього першого секретаря Львівського обкому партії Івана Грушецького секретареві ЦК КП(б)У Дем'яну Коротченку про масовий наплив населення східних областей УРСР та РРФСР за продовольством, датовану 1946 роком. У цьому документі, зокрема, повідомляється, що «за последнее время значительно увеличился приток колхозников в районы Львовской области из Харьковской, Днепропетровской, Херсонской, Полтавской, Винницкой, Тамбовской, Орловской, Курской, Брянской, Калининской и других областей по закупке у крестьян хлеба и других сельскохозяйственных продуктов. Прибывшие лица имеют на руках документы, выписанные правлениями колхозов, удостоверяющие о том, что они являются колхозниками.

Прибывшие колхозники в села покупают за деньги или обменивают за носильные вещи хлеб, крупу, картофель и другие продукты и, пробыв по 2–3 месяца, возвращаются обратно по месту жительства»¹.

Як наголошується в згаданому документі, «особенно большой наплив имеет место в районах, близлежащих от железнодорожных линий. Так, в Краснянский район ежедневно прибывает 300–400 человек, главным образом женщин, в Жовковский 80–100 чел., Глинянский 100–150 чел., Городокский 40–50 чел., а также большое количество приезжающих колхозников останавливаются в населенных пунктах Ивано-Франковского, Бродовского, Пониковоцкого, Львовского сельского и других районов области.

В г. Броды, группа крестьян-колхозников из Белорусской ССР в количестве 15 человек, привезли на станцию несколько мешков зерна и грузили на платформу товарного поезда...

В селе Дубляны, Львовского – сельского района, 3 июня 1946 года, группа женщин в количестве 12 человек из Тамбовской области, ходили и просили у местных крестьян принять их на работу за хлеб, причем заявили, что в колхозе на протяжении 2-х лет неурожай, и поэтому они вынуждены ехать в Западные области за хлебом»².

Це явище виявилось характерним для всіх областей УРСР за Збручем. Доповідна завідуючого сільськогосподарським відділом ЦК КП(б)У Варшавського секретареві ЦК Коротченку про масовий наплив населення східних регіонів УРСР та РРФСР в західні області України за продовольством яскраво ілюструє це. В ній, зокрема, повідомляється про те, що «со времени решения

правительством свободной продажи хлеба на рынке колхозами, колхозниками и единоличниками, в связи с выполнением плана хлебозаготовок из урожая 1944–1945 г.г., в западные области Украины с февраля месяца 1946 года начался массовый наплыв сельского населения Брянской, Калужской, Орловской, Одесской, Полтавской, Киевской, Каменец-Подольской, Винницкой и др. областей за хлебом.

Летом 1946 года поток сельского населения указанных областей в западные области УССР не уменьшился. В июне месяце органами транспортной милиции УССР было снято только с товарных поездов 62.400 чел., а за две последних декады июля – 97.633 чел.»³.

Зрозуміло, що інформація про голод в східних областях, яка поширювалася приїжджими за хлібом, всіляко присікалася місцевими органами. Так, уже згаданий І. Грушецький повідомляв до ЦК КП(б)У, що «со стороны Обкома КП(б)У дано указание районным комитетам КП(б)У усилить массово-политическую работу среди крестьян, направляя на то, чтобы нездоровые высказывания отдельных приезжих лиц отрицательно не влияли на морально-политическое состояние колхозов и крестьян. По линии органов МВД, МГБ дано указание о том, чтобы лиц, которые распространяют антисоветские и клеветнические разговоры направленные против колхозного строя, арестовывать и предавать суду»⁴.

Масовий наплив населення східних областей за хлібом дав можливість оунівському націоналістичному підпіллю розкривати приїжджим очі на більшовицьку владу, на її цілеспрямовану політику геноциду українського народу, для чого давалися порівняння з голодомором 1932–1933 років. Витяг із оунівського звіту про голод у надзбручанських районах Кам'янець-Подільської області в 1946–1947 роках, наприклад, засвідчує, що «рідко трапляються такі села, де б не було померших з голоду, а опухлі були в усіх селах призбручанських районів. Ось кілька прикладів смертності населення:

1. В с. Жердя Орининського р-ну	вмерло	близько	200	осіб.
2. В с. Жабинці	“	“	“	“ 100 “
3. В с. Ріпинці	“	“	“	“ 21 “
4. В с. Фридрівці	“	“	“	“ 50 “
5. В с. Привороття	“	“	“	“ 18 “
6. В с. Мар'янівці	“	“	“	“ 22 “
7. В с. Степанівка Смотрицького р-ну	“	“	“	“ 25 “
8. В с. Залучча	“	“	“	“ 80 “
9. В с. Біла	“	“	“	“ 56 “ (в 1933 р. померло в цьому селі 264 осіб).
10. В с. Карачківці Смотрицького р-ну	“	“	“	“ 27 “ (опухлих 60)
11. В с. Кадіївці Кам'янець-Под.	“	“	“	“ 80 “

12. В с. Лясківці	“	“	“	“	25	“
13. В с. Івахнівцях Чемеровецького	“	“	“	“	15	“ (опухлих 50).
14. В с. Вівся	“	“	“	“	77	“ (60 чоловіків і 17 жінок. Опухлих 50%).
15. В с. Летава	“	“	“	понад	150	“
16. В с. Драганівка	“	“	“	“	30	“
17. В с. Майдан Олександрівський Віньковецького району.						11 осіб (опухлих 33%).
18. В с. Глібів Миньковецького р-ну вмерло					14	“ (опухлих 50%).

Люди мерли не тільки вдома, але й по дорогах, на полі при праці, попід тинами. В с. Глібові Миньковецького р-ну померла під плотом жінка з дитиною, жебраючи хліба (сама була з Новоушицького р-ну). В цьому ж селі помер на полі при праці їздовий Зозуля Михайло, років 32, інвалід війни. В с. Мар’янівка Орининського р-ну померла під тином 50-річна колгоспниця Варяниця Христя. В с. Вівся Чемеровецького р-ну померла 65-річна бабуся – колгоспниця Бевз Палагна Платонівна при праці на плантації буряків. Її тіло знайдено через 3 доби та відвезено додому. В с. Біла Смотрицького р-ну помер зимою з голоду і холоду сторож колгоспних скірт під час сторожування 70-річний дідусь Дудка Андрій. Такі й подібні факти були дуже частим явищем...»⁵.

З метою поширення оунівської ідеології націоналістичне підпілля рекомендувало населенню західних областей УРСР прихильно ставитися до приїжджих, допомагати їм продовольством. В одній з листівок вказувалося, що «величезне значення має і те, коли повстанець поділиться куском хліба з селянином чи робітником. Це ніби незамітна допомога, але вона робить багато. Вона споріднює нас з ними, зобов’язує їх до нас, а в прикрій для нас хвилині вони завжди нам допоможуть. Та й гарні і прихильні після того поширюють про нас вісті, не раз прямо легендарні. Подібне значення має і грошева допомога»⁶.

Витяг із оунівського звіту 4 липня 1948 року про ставлення населення села Гальжбіївки Ямпільського району Вінницької області до українського націоналістичного підпілля свідчить, що така тактика оунівців виправдовувала себе: «Про допомогу населення західних областей населенню східних областей висловлюються дуже гарно. Говорять, що населення Західної України ще щасливе, бо там нема колгоспів і тому саме має змогу допомогти голодним. Ті, що були в Західній Україні, говорять, що мешканці ЗУЗ [західних українських земель – *упоряд.*] – це найкращі брати голодуючих СУЗ [східних українських земель – *упоряд.*]. Вони поділяться останнім куском хліба, ніколи не відмовлять в нічлігу, а при цьому ніколи не відпустять голодним, даючи те, що мають самі. В загальному населення СУЗ уважає населення ЗУЗ більш активним, згуртованим, більш спосібним до боротьби і тому там ще не організовані колгоспи (тобто на ЗУЗ). Про себе висловлюються, що немає єдності і тому не можна нічого робити»⁷.

Тож, аналізуючи наслідки голодомору 1946–1947 років, маємо насамперед пам'ятати, що тоді в Україні не повторилася трагедія в масштабах 1932–1933 років тільки тому, що нас, східняків, як уже усталено говорити, рятувала Західна Україна, де ще не було колгоспів, і де селянин-одноосібник міг лишками своєї продукції поділитися з голодними братами зі східних областей. Так, саме «бандерівці», як у нас зневажливо дехто називає українців із західного регіону, подали допомогу східнякам. І це не треба забувати.

¹ Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 3940. – Арк. 40.

² Там само. – Арк. 41.

³ Там само. – Арк. 39.

⁴ Там само. – Арк. 42.

⁵ Галузевий державний архів Служби Безпеки України – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 32. – Арк. 266.

⁶ Там само. – Арк. 269.

⁷ Там само. – Т. 75. – Арк. 375.